THE ISRAELITE PRESS The only Jewish Newspaper in Western Canada.

אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

שניידט זיך רומעניע אויף א דיקטאטור?

פּראָפעסאָר יאַרגאַ, דער נייער פּרעמיער פון רומעניע, האָט אנומלט אָפּגעלייקנט די קלאַנגען וואָס האָבן זיך לעצטנס פאַרשפּרייט, אז ער האָט בדעה צו גרינדן א דיקטאַטור אין רומעניע. די אָפּלייקענונג ווערט אָבער ניט ערנסט גענומען: פון אַלע האַנדלונגען פון קעניג קאַראָל, זינט ער האָט פאַר־גומען דעם טראָן, דרינגט מען, אז עס איז זיין אמביציע צו שאַפן א דיקטאַ־טור אין רומעניע, און אז ער פירט זיין פּאָליטיק כסדר אין דער דאזיקער ריכטונג.

איינע פון קעניג קאַראָלס ערשטע האַנדלונגען איז געווען צו באַזייַ־טיקן פּרעמיער מאַניו, כאָטש ער האָט געהאַט דעם פולסטן צוטרוי פון דער גרעסטער מערהייט אינ'ם פּאַרלאַמענט, — און אפשר טאַקע דערפאַר, ווייל ער האָט ניט געוואָלט האָבן קיין פּרעמיער וועמעס פּאָזיציע איז צו שטאַרק. ער האָט אַלץ גערעדט וועגן א נאַציאָנאַלער קאָאַליציע רעגירונג, צי ער האָט עס געמיינט ערנסט, צי ניט. אָבער קיין קאָאַליציע האָט מען ניט גע־קאָנט שאַפן, און די נאַכפאָלגנדיקע רעגירונג פון פּרעמיער מיראַנעסקו איז געווען שוואַך און האָט לאַנג ניט געקאָנט עקזיסטירן.

דער קעניג האָט דאַן געבראַכט פון לאָנדאָן דעם רומענישן אמבאַסאַ־דאָר, ה' מיטולעסקו, צו שאַפן א קאָאַליציע רעגירונג. ווי מען זאָגט, איז דער קעניג געווען זיכער, אז דאָס וועט אים ניט געלינגען, און דאָס וועט אים געבן אן אויסרייד צו גרינדן א דיקטאַטור אין לאַנד.

אויב ס'איז אזוי, האָט דער קעניג זיך אָפּגענאַרט אין חשבון. ה' טי־טולעסקו איז יאָ געלונגען צוזאַמען צו ברייַנגען די פּאַרטייען און אָנצייכ־נען א קאָאַליציע קאַבינעט, אָבער צוליב אורזאַכן וואָס זיינען אונז ניט באַ־קאַנט, איז פון די פּלענער גאָרנישט ניט געוואָרן. און דער קעניג האָט גאָר איבערגעענדיקט די רעגירונג אין די הענט פון זיין פריינט און לערער, פּראָפע־סאָר יאָרגאַ, וועלכער האָט פאַרמירט א רעגירונג וואָס האָט ניט דעם צוטרוי פון'ם פּאַרלאַמענט.

ס'איז א סברא, אז דער קעניג האָט זיך אַליין באַמיט צו צעשטערן ה' טיטולעסקוס פּלענער, און האָט שוין געהאַט געגרייט זיך איינצולאַדן א מיליטערישן פאַרשטייער צו גרינדן א מיליטערישע רעגירונג. די רעוואָלו־ציע וואָס איז אָבער אויסגעבראָכן אין שפּאַניע האָט אים געצוואונגען צו באַ־טראַכטן זיך און צו האַנדלען מער פּאַרזיכטיק. ער האָט אזוי דערווייל באַ־שטימט צו דער פּרעמיערשאַפט זיינע־ס א נאָענען מענשן, אָבער ניט קיין מיליטערישן מאַן, — און מען וועט זעען, זוי ער לאַנג וועט זיך ווייטער אנט־וויקלען.

ס'איז אויך א סברא, אז אָט די גאַנצע אינטריגעס האָבן צו טאָן מיט דעם קעניגס פּריוואַטע ליבעס אפערעס. און עס זאָל הייסן, אז איינער פון די הויפּט אורזאַכן פון דעם קעניגס וואַנדל פאַר א דיקטאַטור איז צו דערמע־לאָכן אים פּטור צו ווערן פון דער קעניגן העלענא און חתונה האָבן מיט זיין אידישער געליבטער, מאַדאַם לופּעסקו.

דאָס זיינען אַלץ זאַכן וועלכע ס'איז שווער צו באַשטעטיקן. איין זאַך זעט בלויז אים צו זיין גאַנץ זיכער, — דער קעניג שטרעבט צו א דיקטאַטור

דער נייער פּרעמיער, פּראָפעסאָר יאָרגאַ, האָט דערווייל אויפגעלייזט דעם פאַרלאַמענט וואו ס'איז דאָ א גרויסע און אנטשיידענע מערהייט קעגן אים. און ער האָט פּראָקלאַמירט נייע וואַלן פרי אין יוני, מיט דער האָפע־נונג, אז די נייע וואַלן וועלן אים געבן א מערהייט אין פאַרלאַמענט.

אין דער דאָזיקער האָפענונג וועט ער זיך וואַרשיינלאַך ניט אָפּנאַרן: רומענישע רעגירונגען פאַרלירן געוויינלאַך ניט קיין וואַלן, — זיי ווייסן גוט דעם קונץ ווי צו געווינען אַלץ אַליין. וועט ער געווינען די מערהייט, דאַן וועט דער קעניג האָבן די געלעגנהייט צו טאָן וואָס ער וויל, אָפיציעל ניט דער־קלערנדיק קיין דיקטאַטור.

וועט אָבער די נייע רעגירונג פאַרלירן די וואַלן, דאַן איז עס ניט אויסגעשלאָסן, אז דער קעניג זאָל מאַכן א פאַרזוך אויפצוהערן צו שפּילן זיך אינגאַנצן אין פאַרלאַמענטאַריזם, און צו גרינדן א דיקטאַטור.

דער מוסר-השכל פון דעם מאַי פאַראַד

ניט געקוקט אויף אַלע אַנטי־קאָמוניסטישע העצעס וואָס זיינען דאָ לעצטנס אָנגעפירט געוואָרן, האָט אונזער פּאָליציי קאָמיסיע פאַרט דער־לויבט דורכצופירן אן ערשטן מאַי פאַראַד דאָ אין שטאָט. און די רעזולטאַטן פון דער קלוגער האַנדלונג פון דער פּאָליציי זיינען איצט קלאָר: דער פאַראַד איז דורכגעפירט געוואָרן אויף דעם פרידלאַכסטן און רואיקסטן אופן, און די גרויסע צאָל פּאָליציסטן אויסגעשטעלט אין די גאַסן בעת'ן פאַראַד צו האַלטן אָרדענונג האָבן פאַקטיש קיין אַרבעט ניט געהאַט.

מיט א פּאָר וואָכן פריער האָט די פּאָליציי אָפּגעזאָגט זיך פון געבן א דערלויבעניש פאַר א פאַראַד פון די אַרבעטסלאָזע, און דער רעזולטאַט איז געווען, אז א מאַסע פון טויזנטער מענשן האָבן געמוזט דורכפירן דעם מאַרש איבער די טראָטואַרן. דאָס האָט געפירט צו ערנסטע ראַיאָנען און צו בלוט פאַרגיסונג.

וואָלט די פּאָליציי פאַרבאָטן דעם ערשטן מאַי פאַראַד, וואָלט עס אזוי גוט ווי זיכער געפירט צו נאָך ערנסטערע אומרוען: די טויזנטער מענשן וואָס האָבן זיך באַטייליקט אין דעם פאַראַד וואָלטן ניט זייער לייכט אויפגע־געבן די ערשטע מאַי טראַדיציע, און עס וואָלט געקאָנט קומען צו צוזאַמענ־שטויסן און בלוט פאַרגיסונג, וואָס וואָלט א סך מער געדינט אין די אינטע־רעסן פון קאָמוניסטישער פּראָפּאַגאַנדע, ווי דער דערלויבטער פאַראַד.

ס'איז אמת אז עס קאָסט דער שטאָט פיינע עטלאַכע טויזנט דאָלאַר דער דורכפיר פון אזא פאַראַד. אָבער די קאָמוניסטן און די אַרבעטסלאָזע זיינען דאָ, און זיי וואָלטן אַלצאיינס געזוכט די געלעגנהייט דורכצופירן די דעמאָנסטראַציע. און ווען די פּאָליציי וואָלט פאַרבאָטן דעם מאַרש, גוויסק געווען נאָך מער ספּעציעלע פּאָליציסטן צו האַלטן אָרדענונג, און מיט ערגערע רעזולטאַטן.

אוטאָמאָביל עקסידענטן

מיט'ן אָנקום פון'ם פרילינג, הויבט אָן וואַקסן דער טויטן־ליסט פון אוטאָמאָביל קרבנות. באַזונדערס יעדן מאָנטאָג קאָן מען דערוואַרטן א ליסט פון נייע קרבנות. — יעדער זונטאָג, ווען א גרויסע צאָל אוטאָמאָבילן פאָרן אַרויס אויף די וועגן, גייט כמעט ניט דורך אָן ערנסטע עקסידענטן.

כמעט אין אַלע פאַלן זיינען די עקסידענטן א רעזולטאַט פון צו שנעלן פאָרן און פון אומפאַרזיכטיקייט. און זיי וואָלטן געקאָנט אויסגעמידן ווערן.

מיר ווילן דערפאַר נאָכאַמאָל דערמאָנען די מאָטאָריסטן וועגן דער נויטווענדיקייט פון פאַרזיכטיקייט. מיר ווילן זיי דערמאָנען, ווי טייער עס קאָן קאָסטן זייער איינפאַרזיכטיקייט זיי אַליין און אַנדערע מענשן וואָס וועלן פאַרוועלקט אין די עקסידענטן וואָס זיי פאַראורזאַכן.

זונטאָגדיקע אַריינפאָרן וועלן אַמטייסטנס געמאַכט צוליב פאַרגעניגן, און עס האָט דערפאַר באַזונדערס קיין זינען ניט צו פליען מיט דער גרעס־טער שנעלקייט, פאַרגעסנדיק פאַרזיכטיקייט און ריסקירנדיק דערביי מיט די אייגענע און מיט פרעמדע לעבנס.

די הלולא פון רבי שמעון בר יוחאי

פון אונזער אַרץ־ישראל'דיקן קאָרעספּאָנדענט בן־יקיר

דער וועג וואָס פירט פון צפת ביז מירון האָט מיטאַמאָל באַקומען אן אַנדער פּנים. א טומל, א געדרעדער, עס ציען זיך וועגער נער אָנגעפּאַקטע מיט מענשן. עס נעמט ניט קיין סוף צו די אייזלען, וואָס פּלאָנ־טערן זיך צווישן געדראַנג און מענשן־טומל. מען רייט, ריין פאַרט, און מענשן גייען, ציען זיך אַלץ אין איין ריכטונג, אַלע מיט איין און דער זעלבער כוונה — קיין מירון!

דער שטויב פון וועג הויבט זיך אַלץ העכער, קריכט יעדן איינעם אין האַלז אריין, לייגט זיך אויף די לונגען, — אָבער וועמען קאָן עס אָפּהאַלטן פון דער אָפּ־וואַרטנדיקער פרייד, פון דעם צעפלאַקערטן פייער, וואָס וועט זיך שפּרייטן אַרום קבר פון רבי שמעון בר יוחאי? עס נעמט אַרום אַלעמען, יונג און אַלט. אָט טראָגט זיך דורך אויף א אייזל א צפת'ער אַלטער איד מיט געקרייזלטע לאַנגע פּאות און אויפן קאָפּ א שטריימל. אָט רייט אויף א שלאַנ־קען פערד אן אָפּגעברענטער קרעסטיקער, חלוץ, און אידן פון אַלע עקן וועלט זעט מען דאָ אין פאַרשיידענע קלײדער. ספּרדים אין רויטע פעסקעס, מיט אַרומגעוויקלטע טיכער, אויף די קעפּ. איינגעראַרטע תמ־נער מיט בליציקע שוואַרצע אויגן, בוכא־רער אידן מיט אָנגענעמע פולע בייכער, ווייבער, מיידלאַך, — און דער נעשריי, און דער טומל ווערט אַלץ געריכטער, הייס־ער. אייזלען צעשרייען זיך אויף זייערע באַנומענע קופּות, פערד הירזשען, מישן זיך אויס אין דעם יום פון מענשן, וואָס שטראָמט און שטראָמט אָן און אויפהער, אַזאַ מאָס שפּאַרן זיך מיט משונאַ'דיקע גרילצערייען. — אַלע, אַלע ציען זיך צום מירון.

אַן — אַז מ'איז אָנגענומען פאַר זון אונטערגאַנג קיין מירון, — האָט מען גע־פילט, ווי מען וואָלט זיך געפונען אין איין רייזיקע מחנה מענשן קעפּ. מיטן אַלץ נישן נעקאָנט דערקאַפּן קיין ליידיקן אָרט. א גאַנצן טאָג האָט מען נאָר געגרייט זיך צו דער "הדלקה". די טענע האָבן ניט אויס־נעהערט אויף א רגע. מ'האָט געריכפּלט אויף פידלען, געפויקט אין די פויקן. די פּלייטן און טרומייטן האָבן די נערוועס אויבערגעשריען אַלעמען. און ווער האָט עס געהאַט די זכיה זיך אריינצוקריגן אין דעם חצר פון ר' שמעון בר יוחאי'ס קבר?

טויזנטער מענשן זיינען דאָרט געווען. פון אַרום, פון יעדן דאָך, פון יעדן טרעפּ האָבן געשפּאַרט זיך מענשן, אַלע אויגן זיי־נען געווען געווענדעט צו דער מצבה, צום גרויסן צדיק, וואָס רוט דאָרט שוין־הוג־דערטער דורות.

דער פלאַץ אַרום דעם קבר איז פאַרוואַנ־דעלט געוואָרן אין איין גרויסן ריד. בייד־לאַך אויפגעשטעלטע מיט כל המינים סחר־רות. און מען שרייט, און מען פידלדערט אַרויס, מען רופט די קונים פון אַלע זייטן. זיסע קיכלאַך, קאַלטע משקאות צו דער־קוויטן דעם טרוקענעם דאָרשט אין די העלזער. און דאָס גרילצן פון די קאַפּעלעס הערט ניט אויף. טויזנטער קעפּ באַוועגן זיך הין און צוריק. צווישן דעם מענשן, ים זעט מען א סך אַראַבער, דרוזן פון די נאַענטע בערג, אויך ביי זיי איז פאַרהיי־ליקט דער יום טוב פון גרויסן הייליקן צדיק.

אָט האָבן זיך אַרומגעכאַפּט א קרענצל יונגואַרג, פרומע תלמידים פון ישיבות, מיט לאַנגע געקרייזלטע פּאות, און צווישן זיי אויך אן אָפּגעברענטער "חלוץ" מיט א פאַרבונדענער טוך אויפן קאָפּ. מען דרייט זיך אין א רקוד:

בר — יוחאי אשריך
בשמחת שמן ששון מחבריך...

מען פּלעסקעט מיט די הענט, און דער עקסטאַז צינגט זיך אַלץ מערער אין די אויַ־גען. מען גרייט זיך, מען גרייט זיך אויף דער ריכטיקער "דליקה", וואָס עס וועט זיך באַלד אָנהויבן.

אָט זיינען שוין אָנגעקומען די בכבוד'־יקע תושבים פון צפת, דער בויאַנער רבי מיט זיינע חסידים. מען פירט די ספר־תורה מיט געוואַנג און פרייד געשריי־ען. א וועג, — און מיט א הייליקער דערהוי־בונג דרעגנט מען זיך אריין אין חצר פון רבי שמעון בר יוחאי'ס קבר.

די נאָכט הויבט אָן אַלץ מערער צו פאַלן. די טונקלקייט ווערט אָבער מיט אַמאָל פאַרשוואונדן. עס פלאַמען אויף פון אַלע זיינען פלאַקערן, באַלייכטן די טונקעלע פּנים'ער. דער יום טוב צעשפּרייט זיך אַלץ מער אין די הערצער.

פון אַלע זייטן זיינען מען זמירות. מען זאָגט דעם "זהר", הונדערטער, הונדערטער ליכט ברענען. מען הייגנט זיך איינער אויפן צווייטן. יעדער איינער וויל דער־בליקן אַהין, פון וואַנען די "דליקה" וועט אויספלאַמען.

צווישן די פריידיקע התלהבות הערט מען וויינערייען, מען קלאָגט מיט טרערן, מ'בעט ביי גאָט אין הימל. און דער ריח פון די אייל־לאַמפּן שטיקט די לופט. טויַ־זענטער טויזנטער קעפּ זיינען באַלויכטן מיט א ליכטיקן פלאַקער, מיט א פריידי־קער קרוישה.

ביי דעם קבר פון גרויסן צדיק זיינען אַוועקגעשטעלט געוואָרן גרויסע שיסלען. אידן, ווייבער, קינדער קומען צו אַן וואַר־פען אריין קליידער און טיכער. אָט דער־נענטערט זיך א פרוי צום קבר און דער־לאַנגט מיט א הייליקע געפיל דעם שמש, א ווייס זיידן קלייד. אין האַנט האַלט זי א פלאַש איבערט־אייל. אירע קינדער באַרי־רען מיט די הענט די פלאַש, און טראָפּנס אייל טריפן אַראָפּ אויף דעם ווייס זיידן קלייד.

א צווייטע פרומע פרוי קומט נאָך איר מיט איר הויזגעזינט, און די הענט ווייסע טיכלאַך, איינציקוויז דערלאַנגט זי עס איינצוווייקן אין אייל עס זאָל פאַרגיין אין פלאַם, אין צריק'ס פייער.

אָט קומט צו א איד מיט א צעוואַקסע־נער געלער באָרד און וואַרפט אריין זיל־בערנע מטבעות אויף דעם מזבח. זיינע אויגן פאַרגייען אין קדושה.

און דער שמש כאַפּט אויף פון המון אַלץ מער זאַכן, קליידער, טיכער, וואַרפט עס אין די שיסלען אריין. פלעשער אייל דערלאַנגט מען אים פון אַלע זייטן.

און פּלוצלונג הערן אויף די געזאַנגען. אַלעמענס אָטעם ווערט צוריקגעהאַלטן. אין דער טונקעלער ליכטיקייט, וואָס דעקט איין דעם ריזיקן המון טראָגט זיך דורך א הייליקער פחד. אָט דאַרף באַלד געשעען די דערהויבענע מינוט, וואָס צו דעם האָט מען זיך געצויגן פון אַלע עקן לאַנד, — אידן פון פאַרשיידענע לענדער. אַלעמענס אויגן זיינען געווענדעט אַהין, מיט אייַ־נגעהאַלטענעם אָטעם דערוואַרטעט מען דעם פייער, וואָס וועט זיך א הויב טאָן פון הייליקן קבר.

אָט איז שוין צוגענאָגען צום קבר דער רבי פון צפת, דורכגענומען מיט יראה, צוגעגרייט צו דער הייליקער זאַך. ער שטייט פאַר דעם הויפּן מיט קליידער פון דער אָפּגעוואַרטן פון רבי שמעון בר יוחאי? עס נעמט אַרום אַלעמען. יונג און אַלט. אָט טראָגט זיך דורך אויף א אייזל א צפת'ער אַלטער איד מיט געקרייזלטע לאַנגע פּאות און אויפן קאָפּ א שטריימל. אָט רייט אויף א שלאַנ־קען פערד אן אָפּגעברענטער קרעסטיקער, חלוץ, און אידן פון אַלע עקן וועלט זעט מען דאָ אין פאַרשיידענע קלײדער. ספּרדים אין רויטע פעסקעס, מיט אַרומגעוויקלטע טיכער, אויף די קעפּ. איינגעראַרטע תמ־נער מיט בליציקע שוואַרצע אויגן, בוכא־רער אידן מיט אָנגענעמע פולע בייכער, ווייבער, מיידלאַך, — און דער נעשריי, און דער טומל ווערט אַלץ געריכטער, הייס־ער. אייזלען צעשרייען זיך אויף זייערע באַנומענע קופּות, פערד הירזשען, מישן זיך אויס אין דעם יום פון מענשן, וואָס שטראָמט און שטראָמט אָן און אויפהער, אַזאַ מאָס שפּאַרן זיך מיט משונאַ'דיקע גרילצערייען. — אַלע, אַלע ציען זיך צום מירון.

אַן — אַז מ'איז אָנגענומען פאַר זון אונטערגאַנג קיין מירון, — האָט מען גע־פילט, ווי מען וואָלט זיך געפונען אין איין ריזיקע מחנה מענשן קעפּ. מיטן אַלץ נישן נעקאָנט דערקאַפּן קיין ליידיקן אָרט. א נאַנצן טאָג האָט מען נאָר געגרייט זיך צו דער "הדלקה". די טענע האָבן ניט אויס־נעהערט אויף א רגע. מ'האָט געריכפּלט אויף פידלען, געפויקט אין די פויקן. די פּלייטן און טרומייטן האָבן די נערוועס אויבערגעשריען אַלעמען. און ווער האָט עס געהאַט די זכיה זיך אריינצוקריגן אין דעם חצר פון ר' שמעון בר יוחאי'ס קבר?

טויזנטער מענשן זיינען דאָרט געווען. פון אַרום, פון יעדן דאָך, פון יעדן טרעפּ האָבן געשפּאַרט זיך מענשן, אַלע אויגן זיי־נען געווען געווענדעט צו דער מצבה, צום גרויסן צדיק, וואָס רוט דאָרט שוין־הוג־דערטער דורות.

דער פלאַץ אַרום דעם קבר איז פאַרוואַנ־דעלט געוואָרן אין איין גרויסן ריד. בייד־לאַך אויפגעשטעלטע מיט כל המינים סחר־רות. און מען שרייט, און מען פידלדערט אַרויס, מען רופט די קונים פון אַלע זייטן. זיסע קיכלאַך, קאַלטע משקאות צו דער־קוויטן דעם טרוקענעם דאָרשט אין די העלזער. און דאָס גרילצן פון די קאַפּעלעס הערט ניט אויף. טויזנטער קעפּ באַוועגן זיך הין און צוריק. צווישן דעם מענשן, ים זעט מען א סך אַראַבער, דרוזן פון די נאַענטע בערג, אויך ביי זיי איז פאַרהיי־ליקט דער יום טוב פון גרויסן הייליקן צדיק.

אָט האָבן זיך אַרומגעכאַפּט א קרענצל יונגואַרג, פרומע תלמידים פון ישיבות, מיט לאַנגע געקרייזלטע פּאות, און צווישן זיי אויך אן אָפּגעברענטער "חלוץ" מיט א פאַרבונדענער טוך אויפן קאָפּ. מען דרייט זיך אין א רקוד:

בר — יוחאי אשריך
בשמחת שמן ששון מחבריך...

מען פּלעסקעט מיט די הענט, און דער עקסטאַז צינגט זיך אַלץ מערער אין די אויַ־גען. מען גרייט זיך, מען גרייט זיך אויף דער ריכטיקער "דליקה", וואָס עס וועט זיך באַלד אָנהויבן.

אָט זיינען שוין אָנגעקומען די בכבוד'־יקע תושבים פון צפת, דער בויאַנער רבי מיט זיינע חסידים. מען פירט די ספר־תורה מיט געוואַנג און פרייד געשריי־ען. א וועג, — און מיט א הייליקער דערהוי־בונג דרעגנט מען זיך אריין אין חצר פון רבי שמעון בר יוחאי'ס קבר.

די נאַכט הויבט אָן אַלץ מערער צו פאַלן. די טונקלקייט ווערט אָבער מיט אַמאָל פאַרשוואונדן. עס פלאַמען אויף פון אַלע זיינען פלאַקערן, באַלייכטן די טונקעלע פּנים'ער. דער יום טוב צעשפּרייט זיך אַלץ מער אין די הערצער.

פון אַלע זייטן זיינען מען זמירות. מען זאָגט דעם "זהר", הונדערטער, הונדערטער ליכט ברענען. מען הייגנט זיך איינער אויפן צווייטן. יעדער איינער וויל דער־בליקן אַהין, פון וואַנען די "דליקה" וועט אויספלאַמען.

צווישן די פריידיקע התלהבות הערט מען וויינערייען, מען קלאָגט מיט טרערן, מ'בעט ביי גאָט אין הימל. און דער ריח פון די אייל־לאַמפּן שטיקט די לופט. טויַ־זענטער טויזנטער קעפּ זיינען באַלויכטן מיט א ליכטיקן פלאַקער, מיט א פריידי־קער קרוישה.

ביי דעם קבר פון גרויסן צדיק זיינען אַוועקגעשטעלט געוואָרן גרויסע שיסלען. אידן, ווייבער, קינדער קומען צו אַן וואַר־פען אריין קליידער און טיכער. אָט דער־נענטערט זיך א פרוי צום קבר און דער־לאַנגט מיט א הייליקע געפיל דעם שמש, א ווייס זיידן קלייד. אין האַנט האַלט זי א פלאַש איבערט־אייל. אירע קינדער באַרי־רען מיט די הענט די פלאַש, און טראָפּנס אייל טריפן אַראָפּ אויף דעם ווייס זיידן קלייד.

א צווייטע פרומע פרוי קומט נאָך איר מיט איר הויזגעזינט, און די הענט ווייסע טיכלאַך, איינציקוויז דערלאַנגט זי עס איינצוווייקן אין אייל עס זאָל פאַרגיין אין פלאַם, אין צריק'ס פייער.

אָט קומט צו א איד מיט א צעוואַקסע־נער געלער באָרד און וואַרפט אריין זיל־בערנע מטבעות אויף דעם מזבח. זיינע אויגן פאַרגייען אין קדושה.

און דער שמש כאַפּט אויף פון המון אַלץ מער זאַכן, קליידער, טיכער, וואַרפט עס אין די שיסלען אריין. פלעשער אייל דערלאַנגט מען אים פון אַלע זייטן.

(הומאָרעסקע)

דער טעלעפאָן

פון מ. זאַטשענקאָ

איך האָב ליבע בירגער, דאָ ניט לאַנג מיר אריינגעצויגן א טעלעפאָן, ווייל היינטיקע צייטן פון לויפעניש, איז מען א א טעלעפאָן, ווי אַן א האַנט.

א קליינינקלעך, רעד'ן דורכן טע־לעפאָן אדער נאָר אזוי זיך דורכקלינגען מיט אימיצן!

אמת טאַקע, ס'איז ניטאָ וואוהין צו קלינגען, אָבער מען דאַרף דאָך ניט פאַרגעסן, אז מיר לעבן ניט אין נייַ־צענטן יאָר . . . . ס'איז ניט, הייסט עס, ס'נייַנצענטע יאָר, ווען מען האָט געקאָנט זיך באַגיין אן א טעלעפאָן — זיין אין דער היים, ווער געשוואָלן פון הונגער און גאָרניט, שווייג . . .

היינט, זעט איר, מיינע ליבע ביר־גער, פאַר פינף רובל היינט מען דיר אויף א טעלעפאָן אפּאַראַט, ממש א צאַצעקע. ווילסטו — דערסטו דורכן טע־לעפאָן, ווילסטו ניט, דערסטו ניט. קיי־נער וועט דיר, חלילה, ניט צווינגען. דו קאָנסט, ווען דו ווילסט, א נאַנץ יאָר קיין איין וואָרט ניט אויסרעדן דורכן טע־לעפאָן, דער עיקר — צאָל די ממתקים...

די שכנים מיינע, האָבן זיך צוליב זיי־ער אומוויסנהייט, א וואָרף געטאָן צו מיר מיט טענות:

"אפשר" — זאָגן זיי — "וועט עס קלינגען אויף ביינאַכט, טאָ זאָג זיך בע־סער אָפּ פון דער־נאַנצער מאַכערייקע".

נאָר וואָס גייט מיר אָן די נאַכט, אַ אפילו דעם גאַנצן טאָג איז מיין טעלע־פאָן שטום! ווי אַלע שטומע . . . געוויס האָב איך אַלע מיינע באַקאַנטע פאַרשרי־בן אין זייערע נאָטיץ ביכלאַך דעם נו־מער פון מיין טעלעפאָן, אָבער ס'זיינען אַלץ אומפאַרטייאישע נעשות, רירן זיך ניט צו צום טעלעפאָן.

אָבער נאָנץ אומזיסט האָב איך פאַר דעם טעלעפאָן ניט באַצאָלט, ס'איז מיר אויס־געקומען איין מאָל צו קלינגען וועגן זייער א וויכטיקן ענין. זונטאָג איז עס גע־ווען.

איך זיץ מיר אזוי ביי דער וואַנט און קלייב נחת פון דעם שיינעם אפּאַראַט, פּלוצלונג — א קלינגעריי, אז ס'האָט מיר ממש דעם מוח דורכגעלעכערט. דעם אמת זאָגנדיק — האָב איך מיך אביסל דערשראָקן.

איך נעם פאַרזיכטיק אַראָפּ דעם טריי־בעל און טו א פרעג:

— האַלאָ! פון וואַנען קלינגט מען עס צו מיר?

— דאָס קלינגט מען, — הער איך אין טעלעפאָן — צו אייך דורכן טעלע־פאָן.

— וואָס אזוינס, — פרעג איך — האָט פאַסירט, אז מיטאַמאָל אזא קלינ־געריי צו מיר? און ווער, איך בעט אי־ער בער אייער כבוד, געפינט זיך דאָרט ביי דעם אפּאַראַט?

— ביים אפּאַראַט, — ענטפערט א שטימע — געפינט זיך אייערע א באַ־קאַנטע פּערזאָן. קומט צוגיין וועגן א וויכטיקן ענין אין שיינק אריין, וואָס גע־רופן זיך אויף עק פאַסאַרזקע.

— נעוועגן אביסל, — טראַכט איך מיר, — ס'אַרא באַקוועמלאַכקייט! ווען איך, למשל, וואָלט ניט געהאַט קיין טע־לעפאָן, וואָס וואָלט ניט געהאַט פּערזאָן נעמאָן? — זיך טרייסלען א האַלבע שעה אין טראַמוואַי! און איצט — גאָרניט, שטייט זיך ביי דער וואַנט און שמועסט זיך דורך מיט מיר.

— האַלאָ! — זאָג איך, — וואָס איז דאָס פאַר א פּערזאָן, אין וואָס איז עס פאַר א וויכטיקער ענין, צוליב וועל־כען איך זאָל קומען אין שיינק? — אָבער דער אפּאַראַט איז מיט אַמאָל שטום געד־וואָרן און מען ענטפערט ניט.

— טראַכט איך מיר — אין שיינק וועל איך שוין אַלץ דערגיין.

געקומען אין שיינק, קיין עין הרע אן עולם, פול — אָבער קיין איינציקער באַקאַנטער.

— בירגער, טייערע, — בעט איך זיך ביי זיי — ווער האָט ערשט געקלונגען אין מיין טעלעפאָן, און וועגן וואָס פאַר אן ענין? — שווייגן זיי אַלע און ענט־פערן ניט א וואָרט.

— ס'אַרא מאָדנע זאַך... — טראַכט איך מיר — מען קלינגט אין מיין טעלעפאָן, מען רופט מיך אַרויס וועגן א וויכטיקן ענין, און דאָ רופט זיך מיין מענש ניט אָפּ.

זעץ איך זיך צום טיש און באַשטעל דערווייל א גלעזל מיט א צווייס.

— אפשר, — טראַכט איך זיך — וועט זיך נאָך אימיצער מעלדן.

אויסגעטרונקען, צוגעביסן — קיינער האָט זיך ניט געמאָלדן.

ניי איך אהיים.

געפין איך אין שטוב א גאַנצע אי־בערקערעניש. באַ'נגנ'עט האָט מען איך — צוגענומען דעם גראַנאַט אָנצוג. עס־לאַכט לייַלעכער, א פּאָר הועמדער. מיט איין וואָרט: מיך געמאַכט פאַר א "באַ־לעבאַס" . . .

— האַלאָ, — זאָג איך, — פריילין, מעלדעט אין קאָמיסאַריאַט, אז מען האָט מיך נאָר וואָס באַ'נגנ'עט, אויסגעליידיקט מיין דירה, זאָל מען אויספאַרשן . . .

— ענטשולדיקט, פאַרנומען, — באַ־קום איך א קורצן ענטפער.

וואַרט איך א פּאָר מינוט און קלינג א צווייטן מאָל — ענטפערט מיר די פריילין:

(שלוס אויף זייט 3)

די טרענער פון די משיחישע באַוועגונגען ביי אידן

אן אָפּהאַנדלונג פון אַלע באַוועגונגען פון משיחישער אויסלייזונג פון־בר ککבאַ ביז הערצלע

פון יוסף שפּירא

(עלפטע פּאָרזעצונג)

משיח בן דוד וועט זיך דאַן אַנטפּלעקן און אידן וועלן אים וועלן פאַרשטיי־נען, ווייל זיי וועלן טענה'ן, אז משיח איז שוין געטויט געוואָרן און קיין אַנדערער וועט מער ניט אויפשטיין. וועט ער פאַרשווינדן און ווען עס וועט אידן ווערן זייער שלעכט, וועלן זיי שרייען פון הונגער און פון דורשט און נאָט אַליין וועט זיך צו זיי באַווייזן. משיח וועט דאַמאָלסט נאָכאַמאָל אַרויסקומען און וועט א בלאָז טאָן אויף אַרטילום הרשע און וועט איר טויטן. נאָט אַליין וועט צוזאַמענבריינגען די אידן קיין ירושלים. עס וועט אַרונטערקומען א פייער פון הימל און וועט פאַרברענען ירושלים און אויסרייניקן פון איר אַלע אומריינע און עס וועט אַרונטערקומען פון הימל א נייע פולקאָמענע ירושלים, וועלכע וועט האָבן צוויי מאָל זיבעציק פערל און זיי וועלן שיינען פון איין עק וועלט ביז דעם צווייטן און די נאַנצע וועלט וועט קומען צו זייער שיין און א געבויטער היכל וועט אויף אַרונטערקומען פון הימל און ער וועט זיין באַהעפט אין דעם כסא הכבוד און אידן וועלן זיצן רואיק צוויי טויזנט יאָר.

צו דער ענדע פון צוויי טויזנט יאָר וועט נאָט זיצן אויף דער שטול פון דין און וועט משפּט'ן אַלע פלקער און זיי וועלן פאַר'משפּט ווערן צו נחינום און די אידישע פּושעס וועלן אויף פאַרברייַנגען צעוועלף חדשים אין נחינום און נאָכדעם וועלן זיי פון דאָרט אַרויסגענומען ווערן, ווייל דאָס אידישע פאָלק וועט זיין אינ־גאַנצן צדיקים.

אָט אַזוי איז אין אָט דער דאָזיקער אַנטפּלעקונג, וועלכע ר' שמעון בן יוחאי האָט געזאָגט געווען זעען אין דער צייט ווען עס האָט זיך געפונען אין דער פאַרבאָרגענער הייל, אָנגעוויין געוואָרן אויף דער נעשיכטע פון דער הערשאַפט פון ישמעאל. עס האָט ווירקלאַך געשטימט מיט די פאַקטן. די אַלע כאַליפן וועגן וועל־כע עס ווערט אין דער דאָזיקער נבואה גערעדט, זיינען אויפגעשטאַנען און זייער באַהאַנדלונג צו אידן איז געווען אַזעלכע, ווי זי איז פאַראויסגעזאָגט געוואָרן. אין דעם יאָר 750 איז געפאַלן סירואַן דער צווייטער, דער לעצטער פון'ם קעניגרייך פון אומאייה, וועלכער האָט אָנגענומען די אידן גרויסע צרות און אַרויסגענומען שלעכטע גזרות.

אין די שפּעטערדיקע יאָרן האָבן ניט בלויז מיסטיקער, נאָר אויך די וואָס האָבן געוואָלט אויסרעכענען לאָגיש דעם "קץ", ווי ר' סעדיה גאון און רב האַי גאון, געשריבן פיל אויפמערקזאַמקייט דער דאָזיקער נבואה און געזוכט אין איר צו געפינען אן אָנדייטונג, וועלכע זאָל זיין געשטיצט אויף היסטאָרישע פאַקטן און זאָל קענען פירן צו דער אויסרעכענונג פון דעם טאָג פון דער אידישער גאולה.

די פאַקטן וואָס ווערן אַרויסגעבראַכט אין דער דאָזיקער אַנטפּלעקונג, מאַכן צום גלויבן, אז זי איז געשריבן געוואָרן אין מיטן פון אַכטן יאָרהונדערט, פון איי־נעם וואָס איז געווען גוט באַקאַנט מיט דער אַנטוויקלונג פון דער הערשאַפט פון ישמעאל און וועלכער האָט דאָס אויסגענוצט צו פאַרשטאַרקן די אידישע האָפענונג פאַר א שנעלער אויסלייזונג. אום צו געבן מער אוטאָריטעט צו דער דאָזיקער אַנט־פּלעקונג, איז דערווייַל אָנגעגעבן געוואָרן דער נאָמען פון ר' שמעון בן יוחאי.

עס דאַרף נאָך באַמערקט ווערן אין די שפּראַך אין וועלכער זי איז געשריבן איז זייער פאַרכאַפּנד אין די בילדער לאָזן אויבער א המיינדרוק. דער וואָס האָט דאָס געשריבן איז זיכער געווען א מענש מיט א גרויסער פאַנטאַזיע.

אבו עיסי וואָס האָט געפירט די מלחמה קעגן דער הערשאַפט פון ישמעאל האָט זיכער געקאָנט געפינען אין דער דאָזיקער אַנטפּלעקונג א רמז, אז ער איז דער משיח בן יוסף וואָס וועט דאַרפן פירן די מלחמה און צוגרייטן דעם וועג פאַר משיח בן דוד. ער האָט דאָך מער ווי דאָס ניט געזאָגט וועגן זיך.

משיח אויסרעכענונגען פון די גאונים

די משיחישע באַוועגונגען ווא